

Възникване и утвърждаване на социологията в България

Социологията в България се отвърждава като наука след освобождението през 1878, но социологически мисли са изказани още в древността свързани с промяната и развитието на обществото. За това условно делим възникването и утвърждаването на социологията в България на 5 етапа: средновековен, възрожденски, следосвобожденски и (капиталистически), социалистически, постсоциалистически.

v **Средновековен етап** – от 10 до 13 век. Характеризира се с богомилското учение и движение. Социологията разглежда богомилството като социално явление, защото е насочена към промяна на обществения строй, възниква като протест срещу феодалния строй. Богомилите са били против държавната и царската власт. Те отричат редица държавни закони процедури и папската власт. Богомилите били дуалисти – различават две начала в живота: добро и зло. Доброто е небесният свят

и душата на човека а

лошото

– материалния свят и тялото на човека. Като религиозно явление богомилите се счита тза ерес. Освен светската са отричали и духовната власт, против висшето духовенство, против ухолството, венчавката, кръщението, брака и са считали, че човек трябва да общува с бог направо, без посредничеството на църквата, отричали са войните и т.н. Въпреки преследванията богомилството продължава цели 3 века. То слага началото на редица селски антифеодални вълнения и възстания в Европа. На първо място са тъй наречените хусистки възстания начело с Ян Хус 1419-1434. Провежда селските маси против феодализма. Във Великобритания – Джон Виклиф. През 14 и 15 век – възстание албигойците в град Алби. Селските възстания напълно копират богомилството.

v **Възрожденски 18-19 век**. През този етап се формира просветителско-революционно направление в българското обществознание. Изобилства

със социални и религиозни идеи и се намира под влияние на Жан Жак Русо, Огюс Конт. В това направление се формират 3 течения:

- Религиозно–просветно с предводители Екзарх Йосиф и Васил Друмев. Според това течение просветата и образованието са главното средство за събуждане на народа и за национално освобождение. Издига се примера на известни велики личности за да се следват.

- Демократично-просветно с предводители Петър Берон и Иван Селимински. Според това течение народа трябва да бъде просветен в демократичното управление, общинското управление, самоуправление. Трябва да даде знания за управлението.

- Революционно-демократично. Първи представител – *Паисий Хилендарски* („История славянобългарска“). Науката разглежда това съчинение, като историко-социално, защото в него има различни съждения, философски идеи и призиви. Втори представител – *Георги Савов Раковски*
– идеолог и основоположник на българската национална революция организатор на революционната борба. Сам е съставил въпросник за изучаване бита и фолклора на българите. Трети е *Любен Каравелов*
– първият който употребява понятието социология. Привърженик е на Хълбърт Спенсър и разглежда обществото като жив организъм. Той разглежда всяка обществена система като биологичен организъм. Проявява се като социолог не толкова с художествените си съчинения, колкото с издаването на вестници и статии. Четвърти – *Христо Ботев*
– употребява понятието социология. Причисляваме го към социолозите с политическите статии, които прави много професионален разрез на политическите нрави, положението в Европа и Турция. Пети – *Васил Левски*
– основател на национално-освободителната революция. Той пръв обосновава принципите демократизъм и централизъм (малцинството да се подчинява на мнозинството), висшегласие. Шести – *Петко Рачев Славейков*
– в своите вестници той прави анализ на класите. Пише за общинското самоуправление, за еманципацията (равноправие на жената).

През този период има един уникален факт. На територията на България се извършва първото в Европа социологическо изследване от френския пътешественик Люпен, който е впечатлен от българския бит и прави първото изследване. Той е впечатлен, че във всяко село има училище църква и т.н.

v **Следосвободенски-капиталистически** 1878-1944 Характеризира се на първо място с това, че в България много бързо се разпространяват различна социална теории:

- Народническа теория пренесена от руски емигранти революционери. Според тази теория селячеството е главна национална сила, която движи и осъществява развитието на обществото.

- Марксистка теория – пренесена от Димитър Благоев основоположник на социалното движение пренесено в България от Русия. Теорията гласи, че работническата класа е главна преобразителна сила на обществото.

- Фройдистка теория – в човека са заложили подсъзнателни психически сили, на които той е подвластен. При определени условия тези психически сили започват да диктуват поведението на човека. С това Фройд обяснява всички престъпления – убийства, кражби, самоубийства, изнасилване. Освен това той е привърженик на психоанализата, тоест всеки човек да се подлага на психически анализ и да се търси психически фактори.

Второто характерно за този период - от 1890 г. Започва да се формира социално познание в България и започва преподаване в Софийския университет на социални теми. След 1893 г. някои професори в СУ започват да четат лекции по социология по своя инициатива. В края на 19 век се извършва и второ социологическо проучване на жизнените и трудовите условия на работниците изследователи са Илия Янулов и Димитър Благоев. През 1920-1930 година в България възникват 15 провинциални социологически дружества организирани от местната интелигенция предимно адвокати учители, които се занимават с дискусии на тема „Накъде върви България!?”. През 1931 се организира национално социологическо научно дружество, което обединява провинциалното социологическо дружество. То е недържавно а самодейно. Занимава се с дискусии и с извършване на изследване. Най-изявен социолог е Иван Хаджийски.

Използвал е пощенска анкета и най-вече посещения в градове и села и беседи със стари хора. Най-известни книги: „Бит и душевност на българския народ”, „Оптимистична теория на българския народ”, „Психология на Априлското въстание”.

v **Социалистически етап** – 1945-1989. До 50-те години социологията се развива на самотек без държавна намеса. Водят се дискусии за мястото на социологията в науката. През 1950 година спира преподаването на социология под натиска на СССР, защото тя е обявена за буржоазна наука, която служи за експлоатация. Това продължава до 1959 година. През този период е забранена във всички социалистически страни но продължават дискусиите дали е необходима и какви знания трябва да даде. През 1959 отново се възстановява. През 1968 г. се създава държавен институт по социология. Пръв негов ръководител е професор Живко Ушавков – завършил във Франция. Ползва се с европейска известност. Друг известен учен е Величко Добриянов – има голям принос за развитието на българската социология и професор чл.к. Ст. Михайлов – член на БАН. Разработва метод и процедури на ЕСИ. В този период се създават окръжни социологически дружества, които организират социологически изследване. В по-големите окръзи са създадени лаборатории по социологическо и психологическо изследване. Главен проблем е взаимоотношението между ръководството социално-психологичния климат, колектива, уползотворяване на свободното време управляване на обществото и общината.

v **Постсоциалистически етап** – 1990 до наши дни. Характеризира се с възникване на много социални агенции и частни фирми, и работа по поръчки. Днес не са чисто социални. Занимават се с реклама маркетинг, информационни услуги и ЕСИ е само една част от работата им. Те извършват изследвания на общественото време, мнение. Някои характерни моменти са:

- Извеждат се проучвания на общественото мнение, които се обявяват за социологическо изследване.

- Прилагат се само един анкетен метод, а социологическото изследване изисква два и повече.

- Не е ясно, как се формира извадката на изследването и дали е национално представена

- Не е правилна интерпретацията на социалните данни.

В институтите по социология се изследват: Гражданското общество, предприемачеството, социалното неравенство и бедност, сивата икономика (третия сектор) и др.